

Saija Pelvas

NÄKÖVAMMAISTEN KÄSITYÖT

Näkövammaisten Keskusliitto ry
Näkövammaismuseon julkaisuja 1

Kansikuva: Korintekijän työtä helpottaa kori/esti, joka on kiinnitetty työtelineeseen. (Museovirasto)

Tiivistelmän käännös: Terhi Kouvo ISBN 952-5126-04-8, ISSN 1455-2906

Kirjapaino Jaarli 1997 Turenki

LUKIJALLE	2
I JOHDANTO	2
Yleinen tausta ja kansainväliset vaikutteet	2
Tutkimuksen lähtökohdat	3
Näkövammaisuus Suomessa	7
VIITTEET	7

LUKIJALLE

Tämä kirja käynnistää Näkövammamuseon julkaisuja -sarjan. Käsityöt ovat olleet näkövammaisten pääasiallisin toimeentulon lähde tällä vuosisadalla. Harja-, kori-, kudonta- ja verhoilutöitä on opetettu sokeainkouluihin ja työkouluissa. Tämän opetuksen avulla näkövammaiset ovat pystyneet elättämään itsensä ja perheensä omien kätensä töillä. Monelle näkövammaiselle käsityöt ovatkin olleet ansiotulon lisäksi myös elämäntapa. On tehty pitkiä työpäiviä, johon on sisältynyt raaka-aineiden hankinta, tuotteiden valmistus ja myynti. Työtavat ovat pysyneet pitkälti samoina vuodesta vuoteen. Merkittäviä parannuksia työvälaineissa on kuitenkin vuosikymmenien aikana tapahtunut. Käsityöt ovat olleet näkövammaisille myös vahva identiteetin luoja. Hyvä opetus, kokemuksen myötä aina paraneva oman käden jälki, hyvät asiakassuhteet ja tuotteiden menekki ovat antaneet itsetuntoa monille näkövammaisille.

Vaikka käsityöntekijöiden määrä on vähentynyt huomattavasti 1960-luvulta lähtien, on Suomessa edelleenkin paljon näkövammaisia käsi-työntekijöitä. Viime vuosisadalla haettiin vaikutteita sokeain käsi-työhön muista Pohjoismaista, mutta nykyään näkövammaisten käsi-työt ovat kadonneet sieltä lähes kokonaan. Kuitenkin esimerkiksi Ruotsissa käsityöperinnettä on ryhdytty elvyttämään. Ovathan käsityöiden raaka-aineet luontoystävällisiä ja mallit vaihtelevat kulloisenkin muodin mukaisesti.

Kiitän lämpimästi kaikkia haastateltavia. Kiitän myös Helsingin yliopiston kansatieteen professoria J.U.E. Lehosta, Näkövammaisten Keskusliittoa sekä ystäviäni ja perhettäni, jotka ovat auttaneet ja tukeneet tämän kirjan tekemisessä.

Espoossa 10. kesäkuuta 1997 Saija Pelvas

I JOHDANTO

1. Yleinen tausta ja kansainväliset vaikutteet

Jo ennen kuin käsityöopetus aloitettiin sokeainkouluihin, näkövammaiset tekivät monenlaisia käsityöitä. He paikkasivat verkkoja, punoivat köysiä, sitoivat harjoja ja luutia, veistivät puukauhoja, tekivät päre- ja juurikoreja, karstasivat villaa, kehräsivät lankaa, neuloivat sukia ja kutoivat mattoja.

Systemaattisesti näkövammaisille ryhdyttiin opettamaan käsityöitä Suomessa 1870-luvulla sokeainkouluihin ja vuosisadan vaihteessa myös sokeain työkouluissa. Keski-Euroopassa sokeita opetettiin jo 1700-luvulla. Ideologinen tausta käsityöiden teon opettamiselle löytyy Ranskasta, josta se levisi valistusajattelijoiden, filantrooppien ja kasvatustieteilijöiden mukana myös Suomeen. Konkreettisesti työmenetelmät kantautuivat maamme sokeainkoulujen opettajien ja ulkomailla opiskelleiden näkövammaisten välityksellä. He toivat mukanaan työvälaineita ja opettivat työtapoja näkövammaisille.

Kouluissa käsityöaineita opetettiin järjestelmällisesti pedagogisten menetelmien sekä ulkomailta saatujen esikuvien mukaan. Vastaavasti varsinkin maatalousvaltaisessa yhteisössä läheiset ihmiset ovat opettaneet sokeille niitä taitoja, joita omassa yhteisössä tarvittiin. Kaupungeissa asuvat sokeat, jotka eivät olleet käyneet sokeainkouluja, saivat lisäksi käsityöopetusta muilta sokeilta, sellaisilta, jotka olivat käyneet sokeainkouluja.

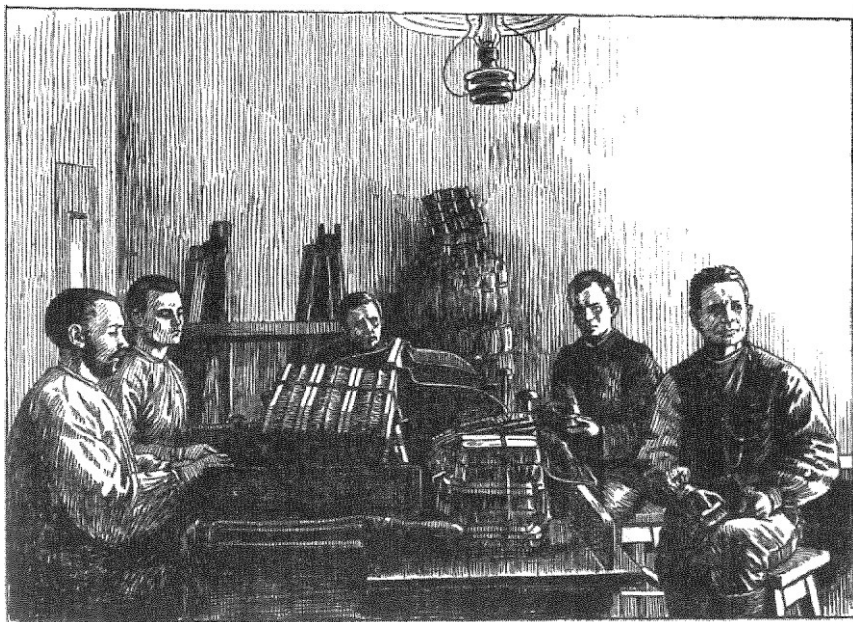
Ensimmäisessä sokeainkoulussa, joka perustettiin Pariisiin vuonna 1784, opetettiin lukemista, kirjoittamista, laskemista, maantietoa, musiikkia, historiaa, kieliä ja käsityöitä. Käsityöaineita oli useita, kuten kehruuta,

köydenpunontaa, satuloiden valmistusta, ompelua, kirjontaa, pitsinnypläystä, tuolinistuinten punontaa sekä kirjan- painantaa. Ranskan esimerkin mukaisesti perustettiin useisiin Euroo-pan maihin sokeainkouluja ja monissa niistä keskityttiin ammattiopetukseen.1

Suomeen perustettiin Helsingin sokeainkoulu vuonna 1865 ja Kuo-pion sokeainkoulu vuonna 1871. Varsinkin Kuopion koulussa käsi- töillä oli keskeinen asema opetussuunnitelmassa. Hyväntekeväisyys- yhdistys Sokeain Ystävät perusti vuosisadan vaihteessa työkouluja näkövammaisille naisille ja miehille.

Opintomatkojen ja kansainvälisten yhteyksien ansiosta Suomen sokeainkouluissa opetettiin käsityötunneilla samoja työmuotoja kuin naapurimaissa. Harja-, kori- ja kudontatöitä tehtiin kaikissa Pohjoismaissa. Tanskasta oli käyty tutustumassa Englannin harjan valmistukseen. Myös Venäjällä valmistettiin harjoja ja sieltäkin suomalaiset kävivät ottamassa oppia.2

Kööpenhaminan Kuninkaallisessa Sokeain Instituutissa koritöiden opetus näkövammaisille aloitettiin vuonna 1811. Tanskalaiset opettajat opettivat sittemmin norjalaisille ja suomalaisille näkövammaisille korityötä. Myös Venäjän sokeainkouluissa opetettiin koritöitä aikaisemmin kuin Suomessa. Köydenpunomista opetettiin Tanskassa ja Venäjällä.3

Sokeain miesten työkoulu avattiin 5. marraskuuta 1900 osoitteessa Ensimmäinen linja 7. Opetuksen lisäksi koulu tarjosi myös työtiloja harjantekijöille sekä pientä korvausta vastaan kolme lämmintä ateriaa ja yhden kahvin päivässä. Piirros harjantekijöistä Sokeain Ystävät ry:n vuosikertomuksesta vuodelta 1903.

Tanskalaisten lisäksi myös muut pohjoismaalaiset opettajat kävivät tutustumassa Englannin käsityötapoihin. Suomessa näkövammaisten työmenetelmiin vaikuttanut Viktor Julius von Wright opiskeli Saksassa ja toi mukanaan sieltä työvälineitä. Sokeain Ystävät hankki tietonsa kori- ja harjatöistä Ruotsista ja Saksasta, josta he hankkivat materiaalia Suomen sokeille.4

2. Tutkimuksen lähtökohdat

Näkövammaisten käsityöt voidaan jakaa teknisiin töihin ja tekstiili- töihin. Teknisistä töistä harjatyöt ja korityöt ovat olleet pääasiassa näkövammaisten miesten käsityötä. Naiset vastaavasti ovat tehneet tekstiilitöinä kudontaa ja neulontatöitä. Harjatyöt, korityöt ja kudontatyöt ovat olleet sokeiden yleisimpiä käsityötä tällä vuosisadalla. Harvinaisempia käsityötä ovat olleet molempiin ryhmiin kuuluvat verhoilutyöt.

Tarkoitus on selvittää miten ja miksi näkövammaiset ovat tehneet käsityötä. Mikä taustaideologia käsityöiden tekemiseen liittyy? Tehtävänä on myös tutkia millaisia työmenetelmiä, työvälineitä ja raaka-aineita käsityöissä on käytetty ja mistä mahdolliset muutokset johtuvat. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, missä käsityöntekijät ovat saaneet oppinsa, ja mistä käsityömenetelmät ja -välineet ovat tulleet maahan. Millaisia yhteyksiä

näkövammaisten käsitöillä on kansanomaiseen käsityöhön? Vertailukohteena ovat näkövammaiset, jotka eivät ole käyneet sokeainkouluja. Millaisia käsitöitä he tekivät? Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti puututa käsityötuotteiden malleihin eikä markkinointiin. Tutkimuksen pääpaino kohdistuu lähdeaineiston perusteella harja- ja koritöihin. Naisten neulonta- ja kudontatyöt on otettu tutkimukseen mukaan, vaikka ne eivät olekaan yksinomaan näkövammaisille tyypillisiä käsitöitä samalla tavalla kuin harja- ja korityöt. Kudontatöiden osalta on perehdytty lähinnä niihin työtapoihin, joilla näkövammaiset kutojat työskentelevät ilman näköaistia.

Tutkimus ajoittuu melko väljästi 1860-luvulta nykypäivään, ja ideologista taustaa selvitettäessä mennään jopa satoja vuosia taakse päin. Näkövammaisten tekemät käsityöt alkoivat vähentyä 1960-luvulla, jolloin näkövammaisten ammattiopetuksen tarjoamat valinnan mahdollisuudet laajentuivat olennaisesti, eikä käsitöillä ollut enää yhtä suurta merkitystä toimeentulon kannalta kuin aiemmin. Vanhoista ammateista hieronta säilytti asemansa. Näkövammaisten uusia ammatteja olivat muun muassa teollisuustyö, puhelinmyynti, puhelinvaihteen hoitaminen, filminkehittäminen ja konekirjoitus. 5 Nykyisin monet näkövammaiset työskentelevät automaattisen tietojenkäsittelyn parissa näkövammaisille soveltuvien apuvälineiden avulla.

Harjat, korihuonekalut, pienkorit, verhoilutyöt ja tekstiilit ovat muodostaneet pääosan näkövammaisten tekemistä käsitöistä. Harjat ovat vanhinta ja poppanatekstiilit uusinta käsityötä, joita näkövammaisten koulut ja järjestöt ovat ohjanneet. 6 Monet näkövammaiset ovat tehneet yhtäaikaista harja- ja koritöitä sekä hierontaa. Harja-alalla näkevien tekemiä ovat olleet esimerkiksi hius- ja vaateharjat, siveltimet ja muutamat muut erikoislaadut. 7

1930-luvulla sosiaaliministeriön suorittaman tutkimuksen mukaan 33,3 % sokeista oli työtätekeviä. Parikymmentä vuotta myöhemmin suoritetun laskennan mukaan heitä oli 55,2 prosenttia. 8 Vuonna 1935 alettiin maksaa sokeainkorvausta, joka vuonna 1946 muuttui invalidirahaksi. Sitä myönnettiin työtä tekeville näkövammaisille ja sen tarkoituksena oli tasoittaa näkevien ja sokeiden ansiotulojen eroa. Invalidiraha antoi sokealle taloudellisen perustan omatoimiseen työskentelyyn. 9

Sokeiden taloudellisen tilanteen parantamiseksi perustettiin kaksi ammattiosuuskuntaa 1900-luvun alkupuolella: Helsinkiin vuonna 1907 ja Kuopioon vuonna 1908. Helsingin Sokeain Ammattiosuuskunta joutui rahavaikeuksien takia konkurssiin vuonna 1910. 10 Kuopion sokeain käsityö- ja ammattiosuuskunnalla oli jo 1920-luvulla rahavaikeuksia ja se lakkautettiin vuonna 1934, sillä työvoimaa ei ollut riittävästi. 11

1910- ja 1920-luvulla perustettujen sokeainmyymälöiden kautta saatiin näkövammaisten tekemät käsityöt suuren yleisen tietoon ja tämän ansiosta myös työllisyystilanne koheni. Yhdistysten vaikutuksesta sokeiden työskentelyolot paranivat, sillä järjestöt välittivät raaka-aineita ja järjestivät työskentelytiloja. Työverstaita sokeille ryhdyttiin perustamaan 1920-luvulla. 12 Helsingin Kalliossa sijaitsevaan sokeaintaloon saatiin työhuoneita harjatyöntekijöille ja korityöntekijöille sekä varastotiloja raaka-aineita varten. Usein sokeat kuitenkin tekivät töitä kotonaan. Näkövammaiset myivät itse tuotteensa suoraan ostajille, ja vain pieni osa harja- ja korituotteista markkinoitiin sokeiden myymälöiden kautta. 13

Tampereen ja Helsingin sokeainyhdistyksillä oli työtuvat näkövammaisia käsityöntekijöitä varten, ja myymälät tuotteiden markkinointia varten 1920-luvun lopulla. 14 Sokeain yhdistykset järjestivät

Suurissa kaupungeissa asuvilla Näkövammaisilta on ollut mahdollisuus tehdä töitä yhdistysten järjestämissä työskentelytiloissa, joissa on myös työtovereita. Kuvassa hajaverstas Helsingin Pengerkadulla 1950-luvulla. (Näkövammaisten Keskusliitto ry)

1920-luvulta lähtien vuosittain sokeain viikon aikana sokeain tuotteiden myyjäiset. Syksyisin sokeilla oli sesonkiaika, sillä sokeain viikon myyjäiset marraskuussa ja joulumarkkinat teetättivät paljon töitä.¹⁵

Laman aikana 1930-luvulla sokeat käsityöntekijät kärsivät työttömyydestä, sillä Sokeain Keskusliitolla ei ollut varoja teettää varastoon rajattomasti töitä. Työttömyydestä kärsivät erityisesti maaseudun sokeat. Kaupungin sokeat saivat helpommin tuotteitaan myydyiksi tori- ja kulkukaupan turvin. Tuotteiden laatu oli vaihtelevaa ja luontaiset taipumukset auttoivat valmistamaan huolellista työtä.¹⁶

Sokeain päivän yhteydessä järjestettiin töiden laatukilpailu, jonka käytännöllinen puoli hoidettiin Sokeain Keskus-Aitassa. Kilpailuun otti osaa noin 50 sokeaa naista ja miestä. Kilpailu koski kaikkia sokeain harjoittamia käsityöaloja. Oli todellinen ilo nähdä, miten monipuolisia ja ensiluokkaisesti valmistettuja töitä sokeat pystyvät valmistamaan. Etenkin naisten käsityöt herättivät erikoista huomiota. Parhaista töistä jaettiin puolueettoman palkintolautakunnan määräämät palkinnot.¹⁷

Lähdeaineistona tässä tutkimuksessa on käytetty videokuvia, haastatteluja, pöytäkirjoja, alan ammattilehtiä, näkövammamuseon esine- ja valokuvakokoelmaa sekä kirjallisuutta. Tutkimuksen empiirisenä lähteenä on käytetty videolle kuvattuja haastatteluja näkö- vammaisista käsityöntekijöistä.

Kansatieteen tutkimuksessa videoiden käyttö lähdeaineistona on harvinaista, vaikka videointi on harrastuksena yleistä. Taideteollisen Korkeakoulun taidekasvatuksen osaston kolme opiskelijaa¹⁸ kuvasi videohaastattelut keväällä ja kesällä 1991. Tavoitteena oli kuvata ja haastatella vanhoja näkövammaisia käsityöntaitajia eri puolilla Suomea. Haastatteluista oli määrä valmistaa noin 20 minuutin juhlavideo Arlainstituutin¹⁹ ja näkövammaisten ammattiopetuksen 100-vuotisjuhlaan. Haastateltuja käsityöläisiä on kaikkiaan 37, joista harjatyöntekijöitä 19, korihuonekalujen tekijöitä 10, pienkorien ja mattopiiskan tekijöitä 6 ja kutojia sekä verhoilijoita molempia yksi. Harjatyöntekijöihin laskettiin kuuluviksi kaksi huiskujen tekijää ja yksi luutien tekijä. Monet harjatyöntekijät ovat tehneet myös koritöitä ja korityöntekijät vastaavasti harjatöitä, joten selkeää rajaa tiedonantajien työtehtävien välille ei voida vetää. Videolle haastatellut vastaajat ovat syntyneet vuosina 1896–1948. Haastattelumateriaalia on täydennetty keväällä 1993 ääninauha- ja puhelinhaastatteluin. Keväällä 1995 haastateltiin kolmea käsityönohjaajaa puhelimitse. Haastattelut on arkistoitu Näkövammaisten Keskusliiton näkövammamuseoon ja osa nauhoista on litteroitu. Videohaastattelut ovat leikkaamattomia. Havainnointia on myös käytetty, sillä videolla kuva puhuu puolestaan. Käsityöntekijät eivät aina selitä erikseen työ- vaiheita, vaan näyttävät ne.

Videohaastatteluissa näkövammaiset tekevät itse käsitöitä ja kertovat työmenetelmistään. Näissä haastatteluissa korostuu selvästi koulutuksen merkitys. Näkövammaiset arvostavat saamaansa koulutusta hyvin paljon ja kertovat mielellään sokeainkoulujen ajoista, opettajista ja heidän opetustavoistaan. Omasta työelämästä kerrotaan video haastatteluissa vain vähän.

Koska videohaastattelu tehtiin näkövammaisten ammattiopetuksen 100-vuotisjuhlaa varten, kysymysten perustana ovat näkövammaisten ammattikoulujen opetus ja opettajat. Haastattelijoina oli kuvaamataidonopettajiksi valmistuvia opiskelijoita Taideteollisesta korkeakoulusta, joten myös tämän takia kysymykset painottuvat koulutukseen, opettajiin ja oppimiseen sekä yleensä kasvatustieteeseen. Lisäksi jotkut kysymykset olivat johdattelevia ja subjektiivisia; kysymyksissä kuvastui selvästi haastattelijan oma mielipide. Työprosessin kannalta videokuvaus on käyttökelpoinen, sillä työsuorituksen voi katsoa aina uudelleen. Joissakin haastatteluissa kuvaaja kohdisti kameran haastateltavan kasvoihin melko pitkiksi ajoiksi, jolloin puheena olevaa käsityötä ei näkynyt.

Videohaastattelussa ongelmana on myös se, että kaikki näkövammaiset eivät suostu haastateltaviksi, joten ne, joita haastatellaan, ovat tottuneet kysymyksiin ja siksi vaarana ovatkin rutiininomaiset vastaukset. Kouluja arvostetaan ja niitä muistellaan mielellään, mutta omaa työuraa ei pidetä merkittävänä, sillä se on vielä konkreettista nykypäivää.

Videolle haastatelluista suurin osa on miehiä ja harjatyöntekijöitä. Näkövammaisia naisia oli haastateltavina ainoastaan kuusi, eli 16,2 % kaikista haastateltavista. Heistä neljä oli harjantekijöitä, yksi korihuonekalujen tekijä ja yksi kutoja. Tässä tutkielmassa naisten tekemää tekstiilikäsityötä täydentää Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) aineisto.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston ja Sokeain Keskusliiton järjestämän perinteen kilpakeräyksen aineisto on vuodelta 1978.20 Aineisto, josta osa on äänitteinä, sisältää näkövammaisten vaiheisiin liittyvää perinnettä ja muistitietoa sekä näkövammaisten että näkevien perspektiivistä. Useimmat tämän kyselyyn vastaajista olivat syntyneet 1890–1910-luvulla. SKS:n arkistossa olevista dokumenteista osa on näkevilta vastaajilta, ja ne valottavat lähiyhteisön kuvaa näkövammaisten käsitöistä. Aineistossa on melko paljon kuvauksia maaseudun sokeista, jotka ovat eläneet viime vuosisadalla tai tämän vuosisadan alkupuolella eivätkä ole käyneet sokeainkouluja.

Näkövammaismuseon esinekokoelma ja valokuvat sekä näkövammaisten ammatteihin liittyvät satunnaiset lehtiartikkelit ja näkö- vammaisten yhdistysten historiikit muodostavat osan lähdeaineistosta.

Arkistolähteinä on käytetty Sokeain Keskusliitto ry:n hallintoneuvoston, johtokunnan ja vuosikokouksen pöytäkirjoja vuosilta 1928–1948 sekä Helsingin Sokeat ry:n johtokunnan pöytäkirjoja vuosilta 1954–1961 ja Sokeain Liiton johtokunnan pöytäkirjoja vuosilta 1907–1924. Lisäksi on käyty läpi Sokeain Keskusliiton vuosikertomukset vuosilta 1928–1970.21

Tutkielmaa varten on käyty läpi Suomen Aistivalliskoulujen Lehden (SAKL) numerot vuosilta 1892- 1901, Aistivalliskoululehden (AKL) vuosikerrat 1921 - 1931 ja Kuuromykkäin- ja sokeainkoululehden (KSK) vuosikerrat 1931–1955.22 Lehdet antavat melko kattavan kuvan käsityön asemasta eri vuosikymmeninä. Lisäksi lehdissä on sokeainkoulujen opettajien ja näkövammaisten järjestöissä toimivien henkilöiden artikkeleita, muun muassa matkakertomuksia tutustumismatkoista ulkomaille.

Näkövammaisten käsitöistä ei ole aiemmin tehty kansatieteen alaan liittyvää yliopistollista tutkimusta. Näkövammaisten kuvallista ilmaisua käsitöiden ja kuvataiteen avulla käsittelevä tutkielma valmistui Taideteollisen korkeakoulun kuvaamataidon opetuksen laitokselta vuonna 1994.23 Viime aikoina ilmestyneissä väitöskirja- ja lisensiaattitutkimuksissa on pohdittu sokeainopetuksen ideologista taustaa ja viranomaiskäsityksiä sokeista vuosisadan vaihteessa. 24 Lisäksi 1980-luvulla Urpo Kuotola 25 on sivunnut aihetta omissa tutkimuksissa AnjaTsokkinen26 on käsitellyt käsityönopetusta omassa väitöskirjassaan Suomen sokeainkoulut ja niiden oppilaat vuosina 1865–1917. Lisäksi aihetta on käsitelty muutamissa näkövammaisten historia- ja juhlateoksissa. Vuonna 1927 ilmestyi näkövammaisen käsityönopettajan Väinö Illmanin27 raportti sokeiden käsityöläisten elinoloista ja toimeentulosta. Se on tilastollinen katsaus Länsi-Suomen sokeista, ja perustuu Illmanin kesällä 1924 tekemään

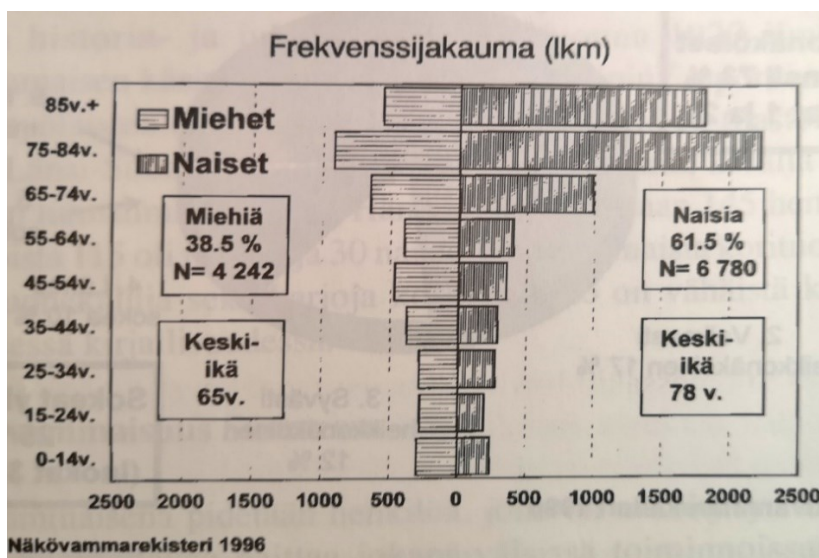
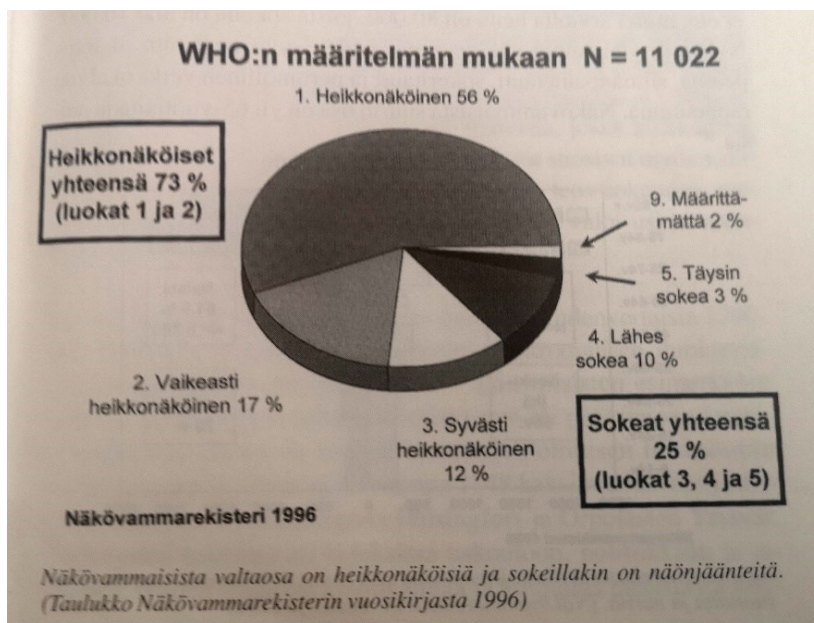
tutustumismatkaan. Hän vieraili kaikkiaan 145 henkilön luona, joista 115 oli miehiä ja 30 naisia. Kansanomaisia korituotteita ja korihuonekaluja sekä harjoja koskeva tieto on vähäistä kansatieteellisessä kirjallisuudessa.

3. Näkövammaisuus Suomessa

*"Näkövammaisena pidetään henkilöä, jolla on näkökyvyn alentumisesta huomattavaa haittaa jokapäiväisissä toiminnoissaan."*²⁸

Haastatellut osaavat ulkoa vastaukset kysymyksiin, joihin he ovat vastanneet jo useita kertoja. Vastaukset kääntyvät melkein poikkeuksetta kouluaikaan. Tämä kuvastanee sitä, että sokeain set. Näkövammoja on vaikeusasteeltaan erilaisia ja ne voivat ilmetä esimerkiksi alentuneena näöntarkkuutena, näkökentän epätäydellisyytenä, värinään puuttumisena, kaksoiskuvina ja hämäräsokeutena. Näkövammaisuuden äärimmäinen muoto on täydellinen sokeus, jolloin henkilö ei erota edes valoa. Heikkonäköisiä ovat näkövammaiset, joilla on näönjäänteitä, mutta joiden näöntarkkuus on vähemmän kuin 0.3 tai näkökenttä on alle 60 astetta. Normaalinäköisellä vastaavat luvut ovat 1 ja 180.29

Valtaosa näkövammaisista on heikkonäköisiä. Täydellinen sokeus on Suomessa harvinaista ja suurimmalla osalla sokeitakin on näönjäänteitä. 30 Näkövammaisen-termi on vakiintunut 1960-luvulla. Aikaisemmin käytettiin termiä sokea. Tässä tutkielmassa on käytetty molempia sanoja rinnakkain.

Näkövammarekisteri 1996

Sokeuden käsite oli varsin laaja jo 1800-luvulla, jolloin sitä havainnollistettiin käsitteillä 'perisokea', 'umpisokea' ja 'puolisokea' sekä lievästi näkövammaisista puhuttaessa 'huonosilmäinen' ja 'kipeäsilmäinen'.³¹ Viime vuosisadan lopulla sokeus oli huomattavasti yleisempää Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa. Suurin sokeuden aiheuttaja oli epähygieenisissä oloissa herkästi leviävä trakooma.³² Enemmistö sokeista oli iäkkäitä naisia, kun taas esimerkiksi kuurous oli tyypillisesti nuorten miesten ongelma.³³ Kolmenkymmenen ikävuoden jälkeen sokeutuneita oli Suomessa huomattavasti enemmän kuin monissa muissa maissa. ³⁴ 1900-luvun alkupuolella sokeutta ovat aiheuttaneet muun muassa tapaturmat, tuli- ja tuhkarokko sekä perinnölliset silmäsairaudet.³⁵ Sota lisäsi näkövammaisten määrää 1940-luvulla,³⁶ ja vuonna 1954 sotasokeita laskettiin olevan 179.³⁷

Tarkkoja tietoja Suomen näkövammaisten lukumäärästä nykyään ei ole, mutta arviolta heitä on 80.000, joista sokeita on alle 10.000. Nykyisin yleisimpiä näkövammaisuuden syitä ovat mm. ikärappeuma, silmänpainetauti, sokeritauti ja perinnöllinen verkkokalvon rappeutuma. Näkövammaisista suurin osa on yli 65-vuotiaita naisia.³⁸

Viitteet

1. Keravuori 1992, 18–19.
2. Tsokkinen 1984, 164–165.
3. Tsokkinen 1984, 164–165.
4. Söderhjelm 1903, 35.
5. Kuotola 1988, 129.
6. Salmela 5.3.1993.
7. Kertomus Sokeain Keskus-Aitan toiminnasta vuodelta 1931, 216–218.
8. Vaasa 15.11.1955.
9. Helsingin Sokeat ry. - 25 1957, 21; Keravuori 1992, 121; Kuotola 1976, 22; Kuotola 1988, 77.
10. Vartio 1988a, 274.
11. Lyytikäinen 1923, 74; Lyytikäinen 1921, 33; Vartio 1988, 274.
12. Illman 1927, 11.
13. Tuleva sokeain talo 1928, 47–48; Kuotola 1988, 51.
14. Sokeain Keskusliiton toimintakertomus vuodelta 1928.
15. Sokeain Keskusliiton vuosikertomus 1928.
16. Sokeain Keskusliiton toimintakertomus 1931.
17. Kertomus Sokeain Keskus-Aitan toiminnasta vuodelta 1931, 220.
18. Kangasniemi, Irene & Koljonen, Nina & Väisänen, Venla.
19. Näkövammaisten koulutus- ja kehittämiskeskus, aiemmin Näkövammaisten ammattikoulu.
20. SKS, näkövammaiset 1978.
21. Sokeain Keskusliiton pöytäkirjat 1928–1948; Helsingin Sokeat ry:n pöytä- kirjat 1954–1961; Sokeain Liiton pöytäkirjat 1907–1924; Sokeain Keskus- liiton vuosikertomukset 1928–1970.
22. SAKL 1892- 1901; AKL 1921-1931; KSK 1931 -1955.
23. Kangasniemi 1994.
24. Vuolle 1993; Harjula 1994a.
25. Kuotola 1976.
26. Hokkinen 1984.
27. Illman 1927.
28. Näkövammarekisterin vuosikirja 1995, 7.
29. Näkövammarekisterin vuosikirja 1993, 6.
30. Näkövammarekisterin vuosikirja 1995, 7, 62–67.
31. Harjula 1996, 57.
32. Keravuori 1992, 24; Kuotola 1988, 28–30, 166.
33. Harjula 1996, 60.
34. Lyytikäinen 1892, 61.
35. Hokkinen 1984, 112–118.
36. Sotasokeat - 15 1956, 11.
37. Sokeain Keskusliiton toimintakertomus vuodelta 1954, 8.
38. Näkövammarekisterin vuosikirja 1995, 10–11, 31, 43.